

Türkiye'nin bir türlü "kapitalistle ememesinin" vebalini Osmanlı Toprak Dzeni'nde aramak gerekiyor. Osmanlı'dan miras alınan sakatlı toplumsal yapı, bugün de n m zdeki en büyük engel.

Osmanlı mparatorluğunun ekonomik dzeni, feodal zelliklerden çok farklıydı. Osmanlı'da k lelik ya da serflik yoktu, k ç k k y l l k topluma hakimdi. K ç k k y l l n retti i dere saray el koyuyordu. Feodal beylerin yerini, saray b rokrasisi almı tı.

Saray dında, ara katmanların, k ç k k y l n n retimine el koyması, sistemin tamamen ç kmesiyle e de erdi. Saray'ın en büyük dmanı, insiyatif dı ı ortaya çıkabilecek olan "mahalli g ç sahipleri" idi.

Merkezin zayıfladı ı d nemlerde, "ayanların" ortaya çıktı ı, ancak Saray'ın yeniden g çlenmesi halinde, bu g ç ocaklarının yok edildi i hep g r ld .

Kapitalistle menin en nemli itici g c olan "sermaye birikimini" kendisine tehdit olarak g ren bu farklı yapılanma, Osmanlı'ya, Selçuklu, Bizans, Do u Roma'dan miras kalmı tı.

Osmanlı'da b rokratik yapı, ekonomik d zenin kendini yeniden retmesine imkan sa lamakla y k ml y d . Politik denetim bu nedenle çok nemliydi ve salıklı olarak ayakta kalabilmek için ticari sermayenin hareket kabiliyeti sınırlanmı tı. retimin ve b l m n patronu, saray b rokrasisiydi.

Bolusum piyasada olmalı

Mehmet Altan

Ekonomik i b l m n n politik denetimi, toplumun g rb zle mesini hep nledi. Hukuk sistemi ve m lkiyet d zenini, birikime olanak vermedi i gibi, parasal herhangi bir birikim siyasal otoritenin gazabına u ruyordu. Saray dında her türlü zenginle me e ilimi, zenginle enin boynunun vurulması ve mallarına el konulmasıyla sonuçlanıyordu.

Avrupa'nın, sanayi devriminin arifesinde oldu u yıllarda oradaki ticaret erbabının b y k bir sermaye yı masına, krallara borç para verecek bir zenginle eri melerine ra men, Osmanlı'da esnaf, kıt kanaat geçinmekteydi.

Saray içindeki zenginle menin tek yolu da siyasettendi. dari yapı içinde elde edilen siyasal pozisyon ile mal varlı ı arasında do rudan bir ili ki vardı. Y ksel dikçe, zenginlik artıyor ama iktidardan azledilince mal varlı ı da uçup gidiyordu. Sermaye birikimi olanaklı kılınmıyordu.

Merkeziyetçi, despotik ve a ırılı gelenekçi yapılanma sonucu Osmanlı, sanayile emeden kaldı. Mirasını da oldu u gibi Cumhuriyet'e devretti.

Cumhuriyet d nemi

Osmanlı ile Cumhuriyet d nemini kıyaslamamızın en iyi metodlarından biri, tarımın a ırlı ını test etmekten geçiyor. Osmanlı gibi, Cumhuriyet de hala bir tarım toplumu. N fusun y zde 45'i tarımda çalı ıyor, bu kesi-

min toplumsal retimi ise yüzde 15'ler civarında. Bu verimsizliğin içinde ise, kıyıda zeninde tarım yapan küçük işletmeler var. Osmanlı'da 1869 yılında yapılan bir ara tırma ile Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1990'lı yıllarda yaptığı ara tırmalar, mülkiyet düzeninin değişimini ortaya koyuyor. Bugün Türkiye'deki arazi büyüklüğü 2 ila 5 hektar arasında yoğunlaşıyor. Asla zenginlik getirmeyecek, ekonomik optimal olmayan bir yapılanma.

Devletin ekonomik patronluğu ve "politik denetim" de yerli yerinde duruyor. Zaten parasallaştırmanın bir göstergesi olan "mali derinlik" de toplumun kapitalistlikle medenî ne kadar uzak olduğunu gösteriyor. Toplumsal retimimizin en kabaca rakamlara göre ancak yüzde birini para olarak kullanıyoruz. Parasallaştırmamız çok cılız. Burada toplumsal sınıfların arzulanandan noktadan çok daha geride kaldığını gösteriyor.

Diğer tüm, bu nedenle, aynı Osmanlı'da olduğu gibi siyaseten yapıyor. Paylaşımın devlet eliyle yapıldığı bir toplumsal yapı da bir türlü krizden kurtulamıyor. Piyasa için rekabet etmek, emekçinin karlılığını piyasada almak bizim için bugün de uzak kavramlar...

Vatandaşın en önemli zelliği, vergi yaygınlığıdır. Vatandaşın için, bizdeki temel çelişki vergi verenlerle vermeyenler arasında odaklanıyor. Siyaset, vergi verenlerin paralarını vergi vermeyenlere aktararak oy satın alıyor. Ekonomik aklın yerini siyasal çıkar alınca da, Türkiye sınıklı fakirleşiyor, bürokratik ve ceberrut yapıyı yırtarak kendini zenginlik kavuamıyor. Normalde emekçi için de eski sorunlarımız hep çözümsüz bir şekilde var.

Vergi verenler, vermeyenler

Türkiye'de toplam çalışan nüfus 22 milyon civarında. Kabaca ve yuvarlatılmış olarak hesaplandığında bunun hala yarısı tarımda. Bu kesim yani on bir milyon insan vergi vermiyor. Devlete satılan ürünün sırasında kesilen stopaj nedeniyle ancak yüzde 2 civarında bir miktar, vergi gibi tahsil ediliyor.

2 milyon devlet memuru var. O kesim de fiilen vergi vermiyor. Çünkü maaş veren de, vergi keseni de aynı odak. Kısacası bu kesim az paraya çalışıyor ama gerçek anlamda vergi vermiyor. Yarım milyon K.T. çalışanı için de durum farklı değil. Esnaf kesimi de gelir usulde

vergi verenler sınıfında, geliri ile vergisi arasında büyük bir ilik yok.

İlkenin gerçek vergi verenleri 2.5 milyon zeki sektör çalışanı ile bir milyon gelir vergisi beyannamesine tabi serbest meslek erbabı.

Çıbuçuk milyon gerçek anlamda vergi verenin parası, Türkiye'de siyaset yapanların, on altı milyonluk köylü ve esnaf grubunun oylarını satın almasına yarayan gerçek kaynağı oluyor. Yetmediği durumlarda ise para basılıyor veya iç ya da dış borca başvuruluyor. Siyasal mekanizmanın paylaşım rolüne soyunması, ilkenin gerçek bir zenginlikle doğru hareket etmesini engelliyor. Mevcut yapı aynı Osmanlı'daki gibi muhafazaya çalışılıyor. Yoksa, Cumhuriyet'in 76. yılında hala sanayile mesinini tamamlayamamış bir tarım ilkesi olarak kalıp, Yunanistan tarafından baskıya ezici bir biçimde geçilmezdi.

Bürokratik bir devlet olmanın, Osmanlı'nın mirasını amamanın tüm mahsurlarını yapıyoruz.

Bürokrasi, burjuvazinin yerini alınca ilkenin toplumsal gündemi de değiştiriyor. Gelişimi, sermaye birikimi yapımı, sosyal sınıfların doğurduğu ilkelere "ekonomik aklı" uygun hareket ederek, sınıklı zenginlikle menin peşinde koşarken, biz kendimizi ilkenin ve devletin sahibi ilan eden silahlı bürokrasinin varlık nedeni olan "güvenli" tartışıyoruz. O nedenle, tüm adımlarımızı "milli güvenlik" konsepti çerçevesinde atıp, zenginlikle menin güvenliğini zaten kendiliğinden sağlayacağını unutuyoruz.

Helikopterleri, satılık, emite, adaletle yapıyoruz. Dünya, bilgisayar satmayı artık kurun satmaya geçtikten, biz gerilerden seyretmekteyiz.

Gelinen son durum

Dünya bugün sanayi düzenini defterini kapatmaya hazırlanıyor. Kollektivist model alan teknolojilerin yerine beyin gücü örnek alan teknolojilere geçilmesi, Kuantum fiziğinin eski anlayışı, insanın doğayla ilişkisini, çalışma aletlerini, üretim biçimini, insan-insan ve insan-toplum iletişimini değiştirmesi bütün hayatı etkiliyor.

Yeryüzü, daha kalkınmış, daha zengin, daha zengin toplumların eliğinde yer almak arzusunda. Dünya sistemi

eski d nemlerde kalmı , k hne, zenginlik retmeyen, asker devletler ile bunun y r yemeyece i g r nde.

T rkiye de bu noktada yery z ile çeli ir bir g r nt veriyor. De i ime uyum sa layamamak, krizi derinle tiriyor. Eski yapı, artan n fus ve ilerleyen d nya parantezi içinde zorlanıyor. Ekonomik paylaımı, herkesin retti ine uygun bir biçimde piyasada yapmak yerine retmeyen kalabalıklara oy için para da ıtmak anlayı ı devleti m flis hale getirdi. Bu anlayı , toplumu zaten hiç zenginle tirmemi tir.

Kemal Dervi 'in sahneye giri i ve yery z adına de i tirmek istedi i on be yasa, yenilemenin ilk ve g ç l adımını te kil edecek. Ç kerek yerini Kemal Dervi 'e bırakan siyaset kurumu ile yery z arasında derinden bir çeli ki var. Egemenli ini kolayca bırakmak istemeyen b rokrasi de, mahut arkısı olan g venlik ile eskiye gizliden destek verir gibi.

etrafında gerçekle tirilmesi için yeni d zenlemelere ihtiyaç var. Gelir da ılımının çok adaletsizce yapıldı ı, retimin yetersiz bulundu u, okul yıllarının e it b l nmesi halinde herbirimizin ilkokul d rtten terk sayıldı ı, yirmi milyon çalı anın on altı milyonunun mesleksiz bulundu u bir ortamda, "ekonomik akıl" eski alı kanlıklara ba lı olan herkese ilk ba ta rk t c geliyor.

Ancak, sosyal m cadeleler tarihinde kendine ait fazla sayfası olmayan T rkiye, ça a uyamamanın bir bedelini nasıl olsa deyecek, d yor da imdi bunu, fazla a ır olmayan bir fatura ile gerçekle tirme imkanımız var. Toplumsal barı ı sa layacak bir k lfet b l m ile bu krizi otoriter bir liberalizm aranı na ihtiyaç kalmadan a abiliriz. Aksi taktirde yoksulla maya, yoksulla tıkcada nyadan kopmaya ve faturalarımızı a ırla tırmaya devam edece iz.

T rkiye, d nyanın kendisini ekonomik akla çekmeye

T rkiye, d nyanın kendisini ekonomik akla çekmeye çalı şan elini sıkarsa daha hızlı kurtulacak, direnirse Afganistan'a d necek. Uzatılan eli sıkmamız halinde, toplum kendini korkusuzca tanıyacak ve sorunlarını ç zme cesaretini yakalayacak.

On be yasa tasarısının yasalla ması ve hayata tavizsiz geçirilmesi, Osmanlı'dan bu yana s r p giden anlayı ı ciddi bir biçimde de i tirecek. Siyasetin finansmanından, kamu bankalarının çıkar u runa soydurulmasına kadar bir çok ey de i ecek.

T rkiye çalı maya, kendi ile y z y ze gelmeye, sorunlarını boy aynalarına yansıtmaya ve dolayısıyla da sorunları zorlanarak ç zmeye alı acak.

Uzun ve zorlu bir yol

T rkiye gibi toplumsal çıkarını irrasyonolitede aramı olan bir lkenin, yery z n n vites de i tirmesi nedeniyle ekonomik akılcılı a endekslenmesi çarçabuk gerçekle ecek bir geli me de il. Ankara'nın direni i bitse de, toplumun kendi retti i kadarına razı olacak bir anlayı a kestirmeden kabullenmesi zaman alacak.

Bunun otoriter bir rejime yol açmadan, ortak aklın

çalı an elini sıkarsa daha hızlı kurtulacak, direnirse Afganistan'a d necek. Uzatılan eli sıkmamız halinde, toplum kendini korkusuzca tanıyacak ve sorunlarını ç zme cesaretini yakalayacak. Yana ma gibi da ıtılacak ulufele ri de il, bile inin g c ile retti inin kar ılı mını isteyecek. retti i kendine yetmedikçe de, içindeki cevheri parlatmanın yolunu arayacak.

Kısaca piyasanın sihirli g c n kendi g c ne katacak. Daha çok insan, daha çok birey, daha çok retken olacak. Osmanlı tebası olmaktan ilk kez kurtulacak. D nya vatanda lı na adım atacak. Akılla ve akılcılık ile tanı manın keyfi hepimizi mutlu edecek.

B l m piyasaya yaptırmaya bunca zamandır direnmenin pi manlı mını bile ya ıyaca ız. Zor ve çetin ama sonu iyi bitecek yeni bir s rece giriyoruz.

Prof. Dr. Mehmet Altan

İ .İktisat Fak ltesi ğretim yesi / Yazar